

SEDEMDESET LET PROFESORICE ALENKE MALEJ

Sl. 1: Prof. dr. Alenka Malej predava leta 2012 na mediteranski poletni šoli v Atenah (finančna podpora fundacije Latsakis).

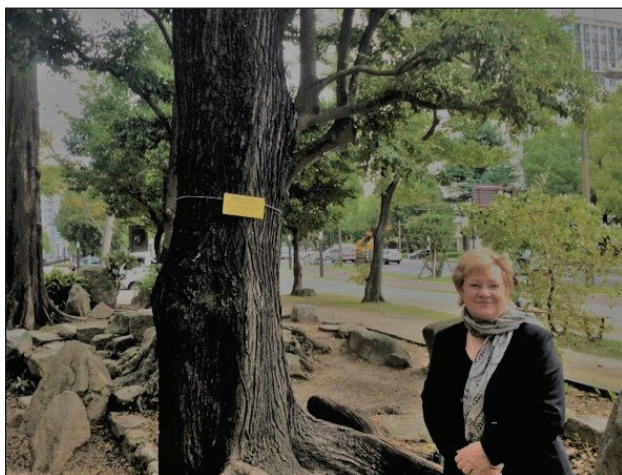
Prof. dr. Alenka Malej, vodilna slovenska morska ekologinja, praznuje sedemdeset let ustvarjalnega življenja. Rodila se je v Ljubljani, šolala pa večinoma v Kopru. Že v osnovni šoli in gimnaziji jo je navduševalo naravoslovje in seveda morje, zato tudi študij biologije ni bilo naključje. Po diplomi na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani se je leta 1972 kot mlada raziskovalka zaposlila na Morski biološki postaji takratnega Inštituta za biologijo Univerze v Ljubljani, kjer se je posvetila raziskavam mrežnega zooplanktona Tržaškega zaliva v povezavi z onesnaževanjem. Iz te tematike je leta 1977 tudi magistrirala pod mentorstvom prof. dr. Jožeta Štirna na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Kmalu jo je pritegnil množični pojav mesečinke (*Pelagia noctiluca*) in ji odprl vstop v področje raziskav meduz, ki so še danes njeno najbolj priljubljeno in glavno raziskovalno področje. Jubilantka se je vseskozi zavedala, da je uspeh na področju ekologije morja povezan z udeležbo na raziskovalnih ekspedicijah. Že zelo zgodaj se je pričela udeleževati transjadranskih ekspedicij z raziskovalno ladjo Andrija Mohorovičić Hidrografskega inštituta jugoslovanske vojne mornarice od Jonskega morja do Tržaškega zaliva. Tu se je stkalo strokovno in osebno prijateljstvo med mnogimi morskimi raziskovalci različnih profilov, ki se je odražalo v publikaciji skupnih znanstvenih del. Tak je primer njene strokovne povezave z dr. Adamom Benovičem, takratnim direktorjem Biološkega inštituta JAZU v Dubrovniku. Leta 1984 je doktorirala na Univerzi v Zagrebu z disertacijo o produkciji in biokemijskih značilnostih zooplanktona v severnem Jadranu pod mentorstvom prof. dr. Adama Benovića z Biološkega

Inštituta v Dubrovniku, s katerim je nato uspešno sodelovala do njegove prerane smrti. Na žalost so tovrstna obsežna raziskovanja Jadrana, prva po avstrijsko-italijanskih ekspedicijah pred prvo svetovno vojno, po letu 1990 zamrla. Jubilantka je sodelovala tudi v britanski ekspediciji v vzhodnem Atlantiku, argentinski v Guelfu Nuevu, izraelski v Akabskem zalivu (Rdeče morje), turški v vzhodnem Sredozemlju in francoski v ustju reke Rhone. Še danes se redno udeležuje terenskih raziskav na Mljetu.

Po opravljenem doktoratu je s finančno podporo Evropske skupnosti (EEC grant) odšla v mednarodno znani Laboratorij za morsko biologijo Združenega kraljestva v Plymouthu (Anglija), kjer je, pod vodstvom prof. P. Harrisa, raziskovala ekskrecijo amonija pri planktonskem rakcu *Calanus helgolandicus* in rezultat je bil, po vsej verjetnosti, prvi visoko citirani članek raziskovalcev piranske Morske biološke postaje. Drugi njen, skupaj z A. Benovičem, M. Specchijem in S. Fondo-Umani, zgodnji pomemben dosežek v znanosti o morju predstavlja članek o biomasii jadranskega mrežnega zooplanktona v reviji *Marine Biology* leta 1984. Leta 1995 je organizirala, skupaj z T.C. Maloneom, L.W. Hardingom in R. Turnerjem z Univerze v Marylandu in N. Smoldlako s Centra za raziskovanje morja Inštituta Rudjer Bošković v Rovinju, odmevno mednarodno znanstveno posvetovanje o Obalnih ekosistemi s primerjavo med ameriškim Zalivom Chesapeake in severnim Jadranom, kar je nato leta 1999 vodilo k izdaji knjige pri uglednem Ameriškem geofizikalnem združenju (AGU) z naslovom *Ecosystems at the land-sea margin Drainage basin to coastal sea*. Njena ljubezen do raziskovanja meduz je v zadnjem obdobju prispevala k publikaciji več odličnih znanstvenih člankov objavljenih v mednarodno zelo odmevnih revijah: *Bioscience*, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* in *Frontiers of Ecology and Environment*. Veliko je tudi predavala na tujih univerzah in inštitutih. Profesorica A. Malej je za svoje uspešno raziskovalno delo že leta 1989 prejela nagrado Sklada Borisa Kidriča, leta 2000 priznanje ambasador Republike Slovenije v znanosti, 2012 pa veliko nagrado Miroslava Zeia.

Profesorica A. Malej se je v svojem raziskovalnem delu vseskozi zavedala pomena mednarodnega sodelovanja. Tako je že v osemdesetih letih vodila projekte pretežno v okviru UNEP in IAEA, po osamosvojitvi pa je sodelovala in vodila več uspešnih evropskih projektov, med katerimi izstopajo predvsem "Produkcija in akumulacija labilne organske snovi v Jadranskem morju" - PALOMA (1995-98), "Biofiltracija v akvakulturi: evalvacija trne podlage v razvoju marikulture" - BIOFAQs (2000-2003), "Morska biodiverziteti in delovanje ekosistema" - MarBEF (2004-9), "Ekosistemski pristop k trajnostni akvakulturi" - ECASA (2005-9), "Južna evropska morja: določitev in modeliranje ekosistemskih sprememb" - SESAME (2009-13) in "Raziskovanje morskega okolja v južnih evropskih morjih s poudarkom na pravnih vidikih" - PERSEUS (2012-16).

Odločilno je prispevala k podpisu sporazuma o sodelovanju med Univerzo Pierre et Marie Curie iz Pariza in Nacionalnim inštitutom za biologijo, za kar je prejela častno medaljo te univerze. Vseskozi je vodila razne nacionalne (ARRS) raziskovalne projekte oz. programe, med katerimi izstopa dolgoletno vodenje programa ARRS »Raziskave obalnega morja«. Kot predstavnica področja biologije je bila več let članica znanstvene komisije za naravoslovje in matematiko (NAMA) v ARRS.

Sl. 2: Leta 2012 ob potomcu drevesa, ki je preživel atomsko eksplozijo v Hirošimi (v okviru dvostranskega znanstvenega sodelovanja z Japonsko). S podporo Slovenske nacionalne komisije za UNESCO, Univerze v Ljubljani in Botaničnega vrta Univerze v Ljubljani so leta 2014 potomce teh dreves posadili tudi v Ljubljani.

Seznam njenih ekspertnih dejavnosti je obsežen. Aktivno je sodelovala kot ekspert v najrazličnejših mednarodnih komisijah, med katerimi izstopa delovanje na področju morskih raziskav in prenosu tega znanja v prakso: Agencija za okolje ZN (UNEP), Regional Seas Programme (MAP), Ministrska konferenca o trajnostnem razvoju v sredozemskem prostoru (MED 21), Italijansko-jugoslovanska komisija za zaščito Jadrana (1985-91), Observatorija severnega Jadrana (1986-95). V obdobju po osamosvojitvi Slovenije (1991-95) je pomembno prispevala k včlanjenju novonastale države v mednarodne organizacije: Medvladno oceanografsko komisijo (IOC), Sredozemski akcijski načrt UNEP (MAP), Mednarodno komisijo za znanstveno raziskovanje Sredozemskega morja (CIESM). Doma je v povezavi z mednarodnim delovanjem prevzela vrsto funkcij: predsednica nacionalnega odbora IOC, nacionalna koordinatorka programa MED POL UNEP, zastopnica Slovenije v Evropski mreži morskih raziskovalnih postaj (MARS), članica Nacionalne komisije UNESCO in predsednica njenega Naravoslovnega odbora, direktorica Operativnega centra Slovenija Mednarodnega inštituta za oceane na MBP

NIB. Danes je članica slovenske komisije korporacije L'Oreal za ženske v znanosti in pa mednarodna sodnica in ocenjevalka projektov v multidisciplinarnem programu FIRST@LEGO@League, ki mladim omogoča, da se vsako leto posvetijo raziskovanju v okviru določene teme (letosnja Živa voda – kroženje vode).

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je prevzela vodenje Morske biološke postaje Nacionalnega inštituta za biologijo in jo uspešno vodila do 2009. S tem je tudi neposredno sodelovala v mukotrpni izgradnji nove stavbe postaje v letih 2001-2006, ko so bile razmere za delo težavne.

Dr. Alenka Malej je bila leta 2003 izvoljena v naziv redne profesorice za področje Ekologije na Univerzi v Ljubljani. Kot uspešna raziskovalka je prenašala svoje znanje iz morskih ved na študente univerz v Ljubljani, Kopru in Novi Gorici. Danes predava Ekologijo morja na Fakulteti za pomorstvo in promet Univerze v Ljubljani in Morske ekološke procese na medfakultetnem doktorskem študiju Varstva okolja na Univerzi v Ljubljani. Bila je mentorica in somentorica 14 diplomantom, 14 magistrantom in 8 doktorantom. Njen zadnji, Martin Vodopivec, je prav lani doktoriral s področja modeliranja populacijske dinamike uhatega klobučnjaka.

Več kot štirideset let znanstvenega in visokošolskega pedagoškega dela je dolga doba, ki je v tem kratkem zapisu ne morem zajeti v celoti. Njeno znanstveno in pedagoško delo pušča trajno sled v slovenski znanosti o morju, saj ni bilo skoraj nobenega dogodka, kjer ni sodelovala ali bila vsaj omenjena. Tako je lani pomembno prispevala k realizaciji odmevnega Evropskega morskega biološkega simpozija v Piranu. Profesorica Alenka Malej je kljub upokojitvi še vedno znanstveno dejavna, trenutno v obsežnem projektu COST »Ocean governance for sustainability«. Zato ji v imenu vse »slovenske morske srenje« želim trdnega zdravja in še mnogo znanstvenih uspehov.

Jadran Faganeli

Dolgoletni sodelavec in kolega
Morska biološka postaja, Nacionalni inštitut
za biologijo